

спостерігаються численні більш приватні ефекти, які, в кінцевому підсумку, призводять до підвищення ефективності курортно-рекреаційних систем. Таким чином, можна говорити про складну систему трансформаційних ефектів, серед яких є як ефекти, специфіка яких полягає лише в кількісних відмінностях трансформаційної економіки від стійкої, так і ефекти, які передбачають існування якісних відмінностей між ними.

Список літератури:

1. Campbell A. Strategic synergy / A. Campbell, K. S. Luchs. – Washington : An International Thomson Publishing Company, 1998. – 520 p.
2. Лемешев М. Я. Оптимизация рекреационной деятельности / М. Я. Лемешев, О. А. Щербина. – М. : Экономика, 2015. – 160 с.
3. Гидбут А. В. Курортно-рекреационное хозяйство (региональный аспект) / А. В. Гидбут, А. Г. Мезенцев. – М. : Наука, 2014. – 237 с.
4. Barro R. J. (1991). Economic Growth in a Cross Section of Countries / R. J. Barro // The Quarterly Journal of Economics. – 2011. – Vol. 106, № 2. – P. 407—443.
5. Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний, М. В. Довженко. – К. : Наукова думка, 2015. – 656 с.
6. Экономика Украины: стратегия и политика долгосрочного развития / под ред. В. М. Гееца. – М.: Феникс, 2003. – 1008 с.
7. William A. Recreation and the Local Economy an Input-Output Model of a Recreation-Oriented Economy / A. William. – Graduate School of Business University of Wisconsin-Madison, 1970. – 68 p.
8. Минакир П. А. Системные трансформации в экономике / П. А. Минакир. – Владивосток : Дальнаук, 2011. – 536 с.
9. Яковец Ю. Тенденции структурных сдвигов в экономике / Ю. Яковец // Экономист. – 2006. – № 12. – С. 10-20.
10. Матеріали Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Матеріали головного управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>.
12. Статистика UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unwto.org/index.php>.

2.2. Моделювання розвитку інформаційного простору територіальної громади міста

В інформаційному суспільстві відображенням та рушійною силою соціально-економічних процесів в територіальних громадах є інформація. Вплив інформації на суспільство вивчали І. Арістова, Д. Белл, М. Згуровський, М. Іванов, Л. Карваликс, М. Кастельс, С. Левитський, Г. Почепцов, О. Соснін, Е. Тоффлер, Ф. Уебстер, Р. Фурман, Л. Чирун та

ін. Проте механізми виникнення таких процесів в територіальній громаді досі не розглядали. Тому обґрунтування теоретичного базису, розробка відповідних методів і моделей аналізу та прогнозування, інформаційного забезпечення підтримки прийняття рішень органами місцевого самоврядування до вирішення соціально-економічних проблем міста є актуальним завданням.

Побудову інформаційної моделі інформаційного простору територіальної громади як середовища розвитку процесів самоорганізації суспільства проведемо за такими етапами:

етап 1 – визначення мети інформаційної моделі;

етап 2 – виділення істотних властивостей інформаційного простору територіальної громади як об'єкта моделювання;

етап 3 – визначення форми подання інформаційної моделі;

етап 4 – реалізація моделі.

Етап 1. Мета створення інформаційної моделі інформаційного простору територіальної громади полягає в твердженні, що оцінка стану інформаційного простору територіальної громади, яка враховує процеси самоорганізації, може слугувати характеристикою (і врешті – оцінкою) їх стану.

Тому метою побудови інформаційної моделі інформаційного простору територіальної громади є формалізація структури даних, які відображають виникнення, перебіг та результати процесів самоорганізації з точки зору їхнього впливу на процеси життєзабезпечення громади міста. Побудована інформаційна модель становитиме інформаційну базу даних аналізу та моделювання процесів самоорганізації населення міста з метою їх залучення до участі в бюджетному процесі для економічно ефективного вирішення проблем громади.

Етап 2. Для виділення істотних властивостей інформаційного простору територіальної громади як об'єкта моделювання проаналізуємо його складові та структуру.

Під *інформаційним простором територіальної громади* будемо розуміти сукупність інформації та інформаційної інфраструктури окремої адміністративно-територіальної одиниці, що здійснює акумуляцію, формування, розповсюдження і використання інформації з метою задоволення інформаційних потреб мешканців (населення) та організації управління територією.

Інформаційний вплив має подвійну природу: з одного боку, вплив породжується особистими, суспільними і державними інтересами, а з іншого, – саме він змінює чи формує їх [1]. Ці процеси відбуваються в інформаційному просторі, який може або сприяти, або протидіяти виникненню чи реалізації тих або інших інтересів

Проведемо декомпозицію складових інформаційного простору (ІП) територіальної громади, виокремивши його функціональні складові, та результати розмістимо в табл. 1.

Таблиця 1

Складові інформаційного простору територіальної громади

Складові ІП	Характеристики реалізації в територіальній громаді	Особливості впливу на розвиток ІП територіальної громади
Технічна	Рівень доступу до Інтернет, наявність засобів трансляції та ретрансляції теле-, радіосигналу, засоби друку, мобільна поліграфія	Вільний доступ до широкосмугового інтернет-покриття, наявність відкритих Wi-Fi зон Якісне цифрове телебачення, стабільний доступ до трансляцій радіостанцій
Організаційна	Наявність Інтернет провайдерів (у т.ч. місцевих) Місцеві мас-медіа: телевізійні канали, радіостанції, газети, прес-служби, соцмережі тощо	Конкуренція серед провайдерів доступу до Інтернет Наявність незалежних місцевих газет, радіо- та телеканалів, інтернет-спільнот тощо Постійна підтримка роботи сайтів офіційних установ та органів самоврядування, їх постійний розвиток та оновлення
Лексична (або мовна)	Багато- (або моно-) мовний простір	Можливість отримання інформації прийнятною або рідною мовою
Правова	Нормативно-правові документи державного та місцевого значення	Наявність нормативно-правових актів та регламентів, що зобов'язують органи влади інформувати громадян про події в громадах, а також тих, які регламентують інформаційну безпеку

Розглянемо кожну зі складових більш детально.

Технічна складова інформаційного простору територіальної громади, перш за все, визначається рівнем та свободою доступу її мешканців (населення) до (теле)комунікаційних систем та технологій.

Так, сьогодні в багатьох містах стабільно працює високошвидкісний доступ до Інтернет, який підтримується більшістю мобільних провайдерів, що дає можливість увесь час бути на зв'язку, однак ця можливість прямо корелює з географічним розташуванням, розміром міста і навіть з розміром будинку, в якому мешкає особа. Крім того, не лише бізнес-середовище, а й місцева влада створює безкоштовні зони бездротового доступу в громадських місцях та публічний доступ,

зокрема, у бібліотеках, заохочуючи громадян до активного доступу та використання інформації.

Організаційна складова є найбільш значущою для територіальних громад, бо саме на неї місцева влада та громадськість мають найбільший вплив, і саме від них залежить, наскільки в громаді розгорнута діяльність із поширення інформації. Ця складова охоплює всі медіа-ресурси території, у тому числі й ресурси організації громадянського суспільства. Ці інформаційні хвилі розвивають інформаційний простір, фокусуючи увагу на найбільш важливих для громади проблемах, і тим самим впливають на владу, стимулюючи її до взаємодії. Зі свого боку влада також, розбудовуючи свої інформаційні ресурси, чинить вплив на громадян. Активному інформаційному обміну між владою та громадою сприяє системний зворотний зв'язок, а також дієві зміни.

Лексична складова пов'язана з історичним минулим громади, особливостями її розвитку. Так, в Україні державною мовою є українська, але в багатьох громадах спілкуються й іншими мовами. Цей аспект не можна не враховувати в розвитку інформаційного простору. Лексична складова інформаційного простору може (хоча і з часом) впливати на мовні вподобання громадян, тому інформація має бути доступна в усьому мовному різноманітті території.

Правову складову інформаційного простору територіальної громади становить низка нормативних актів, існуючих у правовому полі України та регламентуючих поширення та обіг інформації (зокрема, Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»), а також законодавство, що регламентує діяльність інститутів громадянського суспільства (Закони України «Про об'єднання громадян», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про органи самоорганізації населення», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» та ін.). Функціонуючи в єдиному загальнодержавному полі, не залишаються осторонь і місцеві органи влади в територіальних громадах, які також займаються законотворчою діяльністю, приймаючи різноманітні постанови, регламенти, накази тощо. Ці нормативні акти впливають на інформаційний простір, визначають його вектор розвитку.

Технічна складова спирається на наявність апаратної можливості отримання інформації в будь-якому вигляді. Сучасний розвиток світової мережі Internet зробив можливим доступ до різноманітного інформаційного контенту (тексти, графіка, відео, звук тощо) за умови стабільного та швидкісного підключення до цієї мережі. Однак, розвиток мережі в Україні ще триває, тому найкращий доступ мають здебільшого великі міста, також має місце і певна територіальна розповсюдженість.

Крім того, не слід забувати про населення, особливо старшого віку, яке не є активними користувачами Інтернет та більше користуються традиційними засобами масової інформації – газети, телебачення, радіо, тому при вивченні технічної складової звернемо увагу і на ці канали передачі даних.

Організаційна складова інформаційного простору міста акумулює інформацію щодо організації інформування городян про проблеми та події, які стосуються міста. Також на рівні цієї складової аналізуються інформаційні інструменти, створені не тільки самими жителями, а й місцевими органами влади та бізнес-спільнотою. Тобто, це середовище, яке, спираючись на технічну складову, відбудовується суспільством та його інститутами (рис. 1).



Рис. 1. Компоненти технічної складової інформаційного простору м. Бердянськ

Організаційна складова також акумулює інформаційні ресурси різного спрямування. Це компоненти для прямого інформування городян, а також компоненти зі зворотним зв'язком, які працюють не лише в напрямку Влада→Громада, а й у напрямку Громада→Влада, доводячи до керівництва інформацію про бачення стану та проблем міста очима громади.

Крім того, на рис. 2 можна виділити дві зони інформаційного простору, одна з яких розвиваються завдяки керованому впливу влади або бізнесу, а інша – процесам самоорганізації громадян. Таким чином, у цілому організаційна складова відбудовується в результаті взаємодії «Бізнес ↔ Влада ↔ Громада».



Рис. 2. Компоненти організаційної складової інформаційного простору міста Бердянськ

Розглядаючи інформаційний простір, необхідно звернути увагу на мовну складову. Історичне минуле території зумовлює найбільш поширені на її просторах мови. Так, у Бердянську основною розмовною мовою, якою передається найбільше інформації, є російська. Останнім часом українська мова стає все більше вживаною та використовуваною не тільки в офіційних установах, але й в побуті та мас-медіа. Обидві мови не мають обмежень у використанні в усіх компонентах організаційної складової ІП. Інші мови використовуються в якості підтримання культурних традицій національних меншин та не мають суттєвого впливу на процеси управління територією, однак сприяють задоволенню культурних потреб окремих груп громадян (див. рис. 3).



Рис. 3. Компоненти мовної складової ІП міста Бердянськ
Правова складова (див. рис. 4) регламентує обіг інформації, а тому може і сприяти розвитку інформаційного простору, і протидіяти йому.



Рис. 4. Компоненти правової складової ІП

На рівні держави розроблено цілу низку нормативно-правових документів: Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», деякі інші, також прийнято різноманітні програми, постанови тощо. Однак, на наш погляд, найбільший вплив на розвиток інформаційного простору території здійснюють місцеві нормативні акти: розпорядження, положення та регламенти. Без них навіть найсучасніший інструмент інформаційної взаємодії між владою та громадою працювати не буде. Тому для розбудови ІП важливо, щоб керівництво міста приділяло увагу і цим документам.

У правовому полі України функціонують декілька нормативно-правових документів, в яких закладено основи класифікації проблем населення [2, 3]. Такі документи регламентують діяльність відділів звернень виконавчих комітетів органів самоуправління. Першочерговою метою такої класифікації є ведення статистичного обліку та звітності, тому для цілей управління вона потребує значного розширення.

Формулюючи бачення майбутнього своїй територій, при розробці стратегії, виконавчі комітети розробляють пріоритети розвитку за окремими напрямками [4]. Згідно з такими пріоритетами розробляються програми, ставляться операційні цілі, тому класифікуючи проблеми громади, необхідно звертати увагу на їхній зв'язок із стратегією розвитку, це дозволить владі відчувати вектор розвитку ситуації в громаді.

Спираючись на наведені документи, проведемо класифікацію проблем громади для аналізу можливостей залучення процесів самоорганізації до управління розвитком соціально-економічної системи територіальної громади міста.

На рис. 5 представлено різні класифікації проблем громади, що породжуються мережею ознак, за кожною з яких проблема може бути оцінена (виміряна) відповідним показником. Оскільки наведені показники є якісними і не мають кількісної оцінки, то для їх вимірювання необхідно скористатися або порядковою шкалою (для більшості

показників, наведених на рис. 5), або лінгвістичними (вербальними) оцінками (для останнього на рис. 5).

Розвиток інформаційного простору територіальної громади створює умови для збільшення прозорості діяльності влади, громадяни можуть звернутися та бути почутими, що сприяє задоволеності мешканців (населення) діяльністю влади. Своєю чергою, і в зворотному напрямку, ефективна діяльність органів самоуправління сприяє розвитку інформаційного простору території.

Зростання рівня самоорганізації в громаді свідчить про наявність проблем, які владі не вдалося вирішити: населення кооперується та чинить тиск на владу, підвищується контроль, налагоджується зворотний зв'язок, що приводить до підвищення ефективності управління територією.

Для дослідження перебігу таких процесів необхідно виділити показники, які можна виміряти, а їх дослідження дає змогу, зокрема, підтвердити чи спростувати наведені залежності. У табл. 3.2. наведемо сукупність таких показників.



Рис. 5. Класифікації проблем життєзабезпечення, які виникають у територіальній громаді міста

**Показники вимірювання взаємовпливу складових
самоврядування**

№	Об'єкт оцінювання	Назва та зміст показника	Позначення показника
1	2	3	4
1.	Ефективність діяльності влади	Кількість звернень громадян та громадських організацій до органів влади: - письмово, через відділ звернень - електронною поштою - електронними каналами, через публічні запити, форми зворотного зв'язку, соціальні мережі Показники якісного моніторингу через: - сфокусовані групові інтерв'ю з жителями громади - репрезентативні дослідження - медійний моніторинг	ПЕ^К ПЕ^Я
2.	Рівень самоорганізації населення	Кількість створюваних громадських організацій та заходів, що проводяться (всього та на душу населення). Показники динаміки кількості громадських організацій та об'єднань Кількість звернень громадян та громадських організацій до влади Кількість заходів та охоплення ними жителів громади, у т.ч. за класифікацією щодо спрямування (благоустрій, політика, культура, освіта, спорт тощо)	ПР^{КС} ПР^{ДС} ПР^{ЗВ} ПР^{ЗХ}
3.	Розвиток інформаційного простору	Технічна, організаційна, мовна та правова (див. табл. 3.1) складові - Технічна складова: відсоток покриття території швидкісним доступом до Internet (дротовий та бездротовий доступ) - відсоток покриття цифровим теле-, радіосигналом Організаційна складова: - кількість місцевих провайдерів Internet та відсоток їх користувачів по відношенню до загального - показник наявності місцевої мережі - кількість вільних зон доступу до Internet - кількість місцевих телеканалів та їхня аудиторія - кількість місцевих радіостанцій та їхня аудиторія - кількість груп у соціальних мережах та їхня аудиторія - показник активності аудиторії в соцмережах та в ефірі	ПТ ПТ^{ПІ} ПТ^{ПС} ПО ПО^{КП} ПО^{ММ} ПО^{ВЗ} ПО^{МТ} ПО^{МР} ПО^{СТ} ПО^{СА} ПО^{ПВ}

	- кількість місцевих періодичних видань, їхній тираж.	ПМ ПМ ^К
	Мовна складова: - кількість мас-медіа, що віщають на національних мовах; - співвідношення кількості мас-медіа (за видами), що віщають на національних мовах, до загальної кількості	ПМ ^{КВ} ПП ПП ^{МР}
	Правова складова: - наявність регламентів по роботі з офіційними інформаційними ресурсами - наявність правових актів місцевого значення в галузі інформаційної політики в громаді	ПП ^{МП}

Зауважимо, що ці показники, зокрема, було використано при розробці та реалізації проекту «Створення системи прозорого формування та громадського контролю витрат у системі надання медичних послуг у м. Бердянськ» для вивчення впливу інформації на громадянську активність жителів міста [5].

Таким чином, на основі використання в інформаційно-аналітичній роботі запропонованої системи показників вимірювання взаємовпливу складових самоврядування вдалося підвищити якість реалізації проекту, охопивши інформацією аудиторію на 15% більшу, ніж було заплановано попередньо, при цьому витрати на розповсюдження інформації були мінімізовані, що підтверджено довідкою про впровадження.

Таким чином, інформаційний простір територіальних громад є середовищем, в якому відбувається інформаційний обмін, що є рушійною силою та каталізатором перетворень у суспільстві.

Визначення змісту, структури інформаційного простору територіальної громади, виокремлення його складових дає змогу:

визначити показники, які дозволяють кількісно та якісно оцінити стан інформаційного простору територіальної громади та можуть бути використані для оцінки ступеню впливу процесів самоорганізації на ефективність самоврядування;

побудувати інформаційну модель інформаційного простору, що складається з функціональної моделі процесу, концептуальної моделі інформаційного простору та моделі бази даних «сутність-зв'язок», для моніторингу проблемного поля громади та розвитку процесів самоорганізації;

удосконалити інформаційну модель інформаційного простору територіальної громади за рахунок розширення структури, визначення змісту та системи показників, які характеризують стан та динаміку перебігу процесів самоорганізації, що дає змогу сформувати розвинену

базу даних для поглибленого аналізу впливу процесів самоорганізації на вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем, які виникають в СЕС міста.

З урахуванням тенденції до створення електронних систем надання адміністративних послуг та електронного врядування побудована інформаційна модель може бути покладена в основу розбудови системи моніторингу стану інформаційного простору громади, методології виявлення проблемних питань, що зумовлюють процеси самоорганізації населення, обґрунтування економічної ефективності рішень, що приймаються на місцевому рівні щодо залучення процесів самоорганізації населення до вирішення актуальних проблем розвитку території.

Список літератури:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. — М. : ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.
2. Інструкція з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації [Електронний ресурс] // Офіц. портал Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/348-97-%D0%BF/page>.
3. Киянин проаналізував прибутковість комунальних підприємств міста [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dreamkyiv.com/kyuanyn-proanalizuvav-prybutkovist-komunalnyh-pidpryyemstv-mista/>.
4. Стратегія розвитку Вінниці 2020 [Електронний ресурс] / Сайт міста Вінниці. — Режим доступу : <http://www.vmr.gov.ua/TransparentCity/SiteAssets/Lists/StrategyVinn2020/.../AF-2020.pdf>.
5. Медицина Бердянська в цифрах (2015-2016 рр.) / уклад. Я. Глазова. — Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. — 140 с.

2.3. Модель розвитку курортно-туристичного комплексу на основі економічних трансформацій

Постановка проблеми. Починаючи з кінця ХХ ст. світова економіка вступила в тривалий період радикальних змін, глобальних криз і важливих інновацій. Посилилася хаотичність динаміки, економічна діяльність ускладнилася із-за погано прогнозованих результатів. Світ виявився в стані наростаючого хаосу, посилення невизначеності, непередбачуваності раптово виникаючих змін. Проте в цьому хаосі, згідно І. Пригожину [1], поступово вимальовуються контури майбутнього економічного порядку. Його основою стосовно національної економіки